

МЕДІА ГРАМОТНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЕПОХУ НАПІВПРАВДИ

Гапоненко В.А.,

завідувач кафедри політичних технологій,

доктор політичних наук, професор,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Сучасний світ переживає безпрецедентні виклики, пов'язані з небувалою швидкістю та кількістю каналів передачі інформації. Поширення інформації на сьогодні є максимально доступним і демократичним. Будь-хто може стати автором контенту, надати зворотній зв'язок на певні повідомлення. Водночас, неупинний потік інформації зумовлює складність в орієнтації щодо її правдивості, достовірності, корисності.

Це має безпосередній вплив на освітній процес. Його зміст і характер зазнає докорінних трансформацій, як позитивних, так і негативних. З одного боку, знання вже давно не є надбанням вузької групи осіб, а навчальний процес є прозорим та відкритим для всіх його учасників. З іншого – вища освіта має фокусуватись не на наданні знань, а на формуванні навичок, передусім м'яких, спрямованих на оволодіння інструментами інформаційно-аналітичної діяльності. Проектування цілей і завдань вищої освіти має здійснюватися з урахуванням ключових інформаційних дилем, які будуть проаналізовані нижче.

Перша дилема «електронні комунікації - безпосередня взаємодія». Із вдосконаленням електронних засобів комунікації, особливо соціальних мереж, їх роль постійно зростає. Це спрощує комунікації, але відбувається погіршення

комунікативних навичок у безпосередньому спілкуванні, зниження фокусу уваги на головному через надмірний інформаційний шум. У віддаленій перспективі це означає послаблення здатності працювати в команді, реалізувати лідерські навички. Проблема обрання каналів комунікації, особливо актуально в умовах дистанційного формату. Виникає дискусія чи доречно і безпечно для офіційних комунікацій в освітньому процесі використовувати соціальні мережі. Наприклад, після ухвалення рішення Національним координаційним центром кібербезпеки від 19 вересня 2024 р. про обмеження використання Telegram в органах державної влади, військових формуваннях, на об'єктах критичної інфраструктури [1], його використання обмежила і низка ЗВО України [2].

Друга дилема «прозорість інформації-інформаційна безпека». Поширення контенту у відкритому доступі надає можливість для кращої поінформованості учасників освітнього процесу, контролю якості освітньої діяльності, інструмент брендингу університетів та науково-педагогічних працівників. Однак, поширена інформація може нашкодити тому, хто її поширим. Наприклад, є випадки зламаних акаунтів, використання згенерованих відео у шахрайських схемах, вирваних з контексту тез, які шкодять іміджу педагогічного працівника. Для ілюстрації цієї дилеми досить згадати інтерес уряду США щодо придбання соціальної мережі ТікТок, яка сприймається метод шпигування, механізм пропаганди і загалом загроза національній безпеці [3].

Третя дилема «свобода інформації/слова-поширення фейків». Нормативне регулювання гарантує всім учасникам освітнього процесу право на свободу слова. Проте, іноді з поля зору іноді випадає, що будь-які права передбачають і відповідні обов'язки. У даному випадку очевидно є необхідність ретельної перевірки правдивості та актуальності інформації викладачем і студентом, постійне оновлення лекційних матеріалів та завдань. Адже, можна несвідомо поширювати фейкову інформацію, пропаганду, не відрізнити думку від істини.

Четверта дилема «відкритість інформації-етичність поширення інформації». Аксіомою суспільного життя є теза про те, що твоя свобода закінчується там, де починається свобода іншого члена суспільства. У випадку з

навчальним процесом йдеться про необхідність не нашкодити, не образити, не зачепити гідність будь-якої людини чи соціальної групи своїм повідомленням. Автор будь-якого контенту має нести соціальну відповідальність і за наслідки, які спричинило поширення певної інформації, надто в контексті боротьби з пропагандою агресора. Неприйнятними є судження, що безпідставно загострюють суспільні суперечності, провокують конфлікти шкодять міжнародному іміджу країни. Оцінка будь-якого інформаційного матеріалу з огляду на етичні норми актуалізується і у зв'язку зі зростанням вразливих категорій і груп з якими треба вміти комунікувати, особливо щодо суспільних наук, патріотичного виховання.

Нарешті, п'ята дилема «штучний інтелект-людське мислення». Діджитал технології стали звичним помічником у всіх сферах життя суспільства. Стрімко вони розвиваються також у освіті і науці. Зупинити цей процес неможливо, оскільки це означатиме гальмування застосування інноваційних методів навчання, управління, дослідження. Для підтвердження цієї думки можна згадати, що ще 20 років тому заборонялося посилається на Інтернет джерела. Вочевидь, практики використання ІІІ вимагають доволі ґрунтовного перегляду методів навчання та критеріїв оцінювання. Безперечно, такі вимоги як обсяг письмової роботи, або її перевірка на наявність запозичень втрачають свій сенс. Відповідно, має відбутись переорієнтація освітнього процесу не на результати навчання, а на процес, письмові форми роботи замінити на усні. Також важливо поглиблювати вміння використовувати діджитал технології для обробки великих масивів інформації, але водночас, керування цим процесом, критична оцінка, перевірка інформації з альтернативних джерел.

Підсумовуючи названі виклики, варто зауважити про розширення змісту поняття академічної доброчесності. На поточному етапі вона має розумітись не лише у сенсі чесності, але і володіння навичками цифрової, медійної грамотності, критичного мислення, бути свідомим та відповідальним, мати потенціал для постійного саморозвитку та самонавчання.

Постінформаційна епоха є об'єктивною реальністю сьогодення, її реалій неможливо уникнути. Зусилля мають бути спрямовані на пошук нових ефективних моделей навчання, які сприятимуть адаптації до них здобувача освіти через формування навичок, необхідних для раціонального використання інформаційних ресурсів, їх критичного осмислення, сортування, обробки, аналізу. У подальшому нова генерація фахівців у різних галузях стануть основою для прогресивних змін і всього суспільства.

Нових теоретичних підходів вимагає й питання академічної доброчесності та етики. Зокрема, будь-яке повідомлення та поширення інформації вимагає оцінки їх суспільного впливу, ймовірного резонансу. Автори цих повідомлень мають цілком і повністю усвідомлювати наслідки поширюваної інформації та нести відповідальність за них.

Список використаної літератури:

1. Баконіна, Л. (2024). В Україні заборонили використання Telegram на службових пристроях в органах влади. *ЮрЛіга*. https://jurliga.ligazakon.net/news/230670_v-ukran-zaboronili-vikoristannya-telegram-na-sluzhbovikh-pristroyakh-v-organakh-vladi
2. Міллер, І. (2024). Заборона Telegram. Які університети обмежили використання месенджера. *Главком*. <https://glavcom.ua/country/society/zaborona-telegram-jaki-shche-universiteti-obmezhujut-vikoristannja-mesendzhera-1029950.html>
3. Гриненко, В. (2025). Трамп підписав угоду про продаж TikTok американському бізнесу. *Віледж*. <https://www.village.com.ua/village/business/news/367015-tramp-pidpisav-ugodu-pro-prodazh-tiktok-amerikanskomu-biznesu>